

створення уявлень про професіонала з обраної спеціальності, усвідомлення безпосередніх і перспективних цілей професійного навчання; складання позитивного "Образу-Я", адекватної професійної самооцінки студента; формування ціннісних орієнтацій, що пов'язані з професійною діяльністю; підтримання допитливості й пізнавального психологічного клімату в студентській академічній групі [4].

Висновки... Таким чином, формування цінності професійного самовдосконалення, розвитку, самореалізації особистості на рівні організаційної культури вищих навчальних закладів може розглядатися як засіб розв'язання нових завдань, які вирішує сучасний освітній менеджмент. Саме ВНЗ повинні допомогти студентам "прийняти" професійні вимоги та відчути потребу у професійному самовдосконаленні, що допоможе підготувати та виховати фахівця-професіонала XXI століття.

Література

1. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Е.П. Ильин. – СПб. : Питер, 2000. – 512 с.
2. Курбатова Ю.В. Компоненти сформованості професійного становлення майбутніх фахівців-агрономів / Ю.В. Курбатова // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі. – 2012. – Випуск 22. – С. 191-198.
3. Маркова А.К. Психология профессионализма / А.К.Маркова. – М. : Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. – 308 с.
4. Подоляк Л.Г. Психология вищої школи: [Підручник] / Л.Г.Подоляк, В.І.Юрченко. – К. : Каравела, 2008. – 352 с.
5. Психология и педагогика: [уч. пос.] / К.А.Абульханова, Н.В.Васина, Л.Г.Лаптев, В.А.Сластенин. – М. : Совершенство, 1998. – 320 с.
6. Якобсон П.М. Психологические проблемы мотивации поведения человека /П.М.Якобсон. – М.: Просвещение, 1969. –317с.

Анотація

У статті проаналізовано проблему мотивації студентів вищих навчальних закладів до професійного самовдосконалення, обґрунтовано її роль у формуванні сучасного конкурентоспроможного фахівця.

Аннотация

В статье проанализировано проблему мотивации студентов высших учебных заведений к профессиональному самосовершенствованию, обосновано ее роль в формировании современного конкурентоспособного специалиста.

Summary

The article substantiates the problem of motivating high school students to professional self-perfection, grounded its role in shaping modern competitive specialist.

Ключові слова: професійне самовдосконалення, конкурентоспроможність.

Ключевые слова: профессиональное самосовершенствование, конкурентоспособность.

Key words: professional self-perfection, competitiveness.

Подано до редакції 15.10.2012.

Рекомендовано до друку канд.пед.наук, доц. Перміною С.О.

УДК:378.013+418.020.92+371.26

©2012

Івасюк Н.О.

ФОРМУВАННЯ УМІНЬ МІЖКУЛЬТУРНОГО СПІЛКУВАННЯ В МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сучасна ситуація у світі характеризується посиленням інтересу до проблем міжкультурних зв'язків і міжнаціональних відносин. Вона проявляється у висуванні перед педагогічною наукою та системою освіти цілого комплексу теоретичних із практичних проблем, пов'язаних з вирішенням завдань мирного співіснування і взаємного збагачення різних культур, пошуку шляхів їх зближення.

Потреба у формуванні вмінь міжкультурного спілкування у майбутніх перекладачів обумовлена сучасною соціально-економічною та соціокультурною ситуаціями, потребами ринку праці та, відповідно, вимог, що пред'являються до випускників, особистісними та професійними потребами майбутніх фахівців. Отже, сучасний перекладач для продуктивної професійної діяльності повинен усвідомлювати а орієнтуватися на пошук шляхів взаємодії рідної та іншої культур, вміти спілкуватися з представниками різних культур.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Розглядаючи процес міжкультурного спілкування та його складові, ми спиралися на культурологічні теорії (Д.Андреева, Л.Когана, З.Фрейда, Р.Льюїса, Г.Хостеда), концепцію "діалогу культур" і "поле культур" М.Бахтіна, В.Біблера, Л.Виготського; лінгвістичні теорії (В.Гумбольдта); психологічні теорії (В.Давидова, О.Леонтьєва, С.Рубінгейна, Л.Виготського, Д.Ельконіна, Ж.Піаже); педагогічні та методичні теорії (В.Сафонової, Е.Пассова, І.Зимньої).

Формулювання цілей статті... Мета статті: розкрити деякі теоретичні аспекти проблеми формування умінь міжкультурного спілкування майбутніх перекладачів.

Виклад основного матеріалу дослідження... Іноземні мови набувають пріоритетне значення в процесі формування вмінь міжкультурного спілкування в силу того, що в їх змісті закладені певні можливості для реалізації означеного процесу.

Міжкультурне спілкування є предметом вивчення цілого ряду наук: історії, філософії, культурології, економіки, етнології, етнопсихології, лінгвістики, лінгвокультурології, педагогіки, які досліджують його різні сторони й аспекти.

Різні автори трактують поняття "міжкультурне спілкування" по-різному. І.Халеєва визначає міжкультурне спілкування як сукупність специфічних процесів взаємодії партнерів з спілкування, що належать до різних культур і мов, автор підкреслює, що вони усвідомлюють той факт, що кожен з них є "іншим" і розуміють якусь "чужерідність", "інаковость" свого партнера з спілкування [3].

Т.Цветкова вважає, що у міжкультурному спілкуванні виникає інтеркультура як сукупність пізнавальних засобів і знань про свою і чужу культури. До неї входять, перш за все, пізнавальні засоби своєї культури, пристосовані для пізнання засобів культури чужої. Пізнання чужої культури відбувається за допомогою образів предметів і діяльностей своєї культури. Іншого способу немає. Крім того, інтеркультура включає нове знання про чужу культуру, сформовану в процесі її пізнання, і нове знання про свою культуру, створене при пізнанні чужої культури. Дуже важливо підкреслити, що освоєння інокультурних цінностей приводить до більш глибокого осмислення культури власної [4].

В результаті цілеспрямованої педагогічної дії особистість студента формується і розвивається у повноцінного суб'єкта міжкультурного спілкування, здатного здійснювати його на професійному рівні.

Аналіз психолого-педагогічної літератури, періодичних видань та дисертаційних досліджень з проблематики спілкування, формування умінь спілкування взагалі, дозволив нам визначити різні погляди дослідників на цю проблематику. Ми проаналізували існуючі підходи до визначення поняття "вміння спілкування" та їх класифікації.

Джерелом виділення умінь міжкультурного спілкування послуговували роботи провідних педагогів, психологів, методистів, культурологів І.Зимньої, М.Холла, В.Біблера, Л.Виготського та ін, які вважають, що спілкуванню можна і потрібно навчити, розглядають вміння спілкування як якості особистості майбутнього фахівця, як готовність до усвідомленого успішного здійснення комунікативної діяльності у єдності трьох її сторін (комунікативної, інтерактивної, перцептивної) в різних умовах.

Уміння міжкультурного спілкування являють собою якість суб'єкта міжкультурного спілкування і дозволяють якісно та успішно здійснювати міжкультурне спілкування, керувати ним на професійному рівні.

Враховуючи єдність трьох складових комунікативної діяльності (комунікативна, інтерактивна, перцептивна) та її особливості у майбутніх перекладачів, ми виділили такі види умінь: комунікативні, гностичні, конструктивні, спеціальні та рефлексивні вміння міжкультурного спілкування.

Комунікативні вміння передбачають володіння стратегією і тактикою ведення переговорів, нарад, консультацій, вирішення конфліктних ситуацій професійного та повсякденного характеру, ознайомлення із загальними психологічними закономірностями спілкування будь-якою мовою, володіння технікою та прийомами спілкування, реалізацію норм етикету в побуті і професійній діяльності, активне використання зворотнього зв'язку, володіння культурою ділового спілкування.

До комунікативних умінь міжкультурного спілкування майбутніх перекладачів відносяться:

- умінь виконувати паралельні дії двома мовами;
- вести й підтримувати бесіду або переписку на будь-яку тему засобами рідної та іноземних мов;
- встановлювати контакти та цілеспрямовані взаємини з носіями своєї та іншої культури;
- оперативно реагувати на вербальну і невербальну поведінку співрозмовника;
- варіювати форму свого вислову;
- писати в такому стилі, який можна легко перекласти іншою мовою, уникаючи при цьому проблем, пов'язаних з неадекватним розумінням культурних особливостей;
- розуміти співрозмовника і в разі необхідності впливати на зміну його позиції.

Наявність зазначених умінь характеризує ступінь розвитку у студентів комунікативних здібностей, від яких залежить успішність спілкування.

Основні перекладацькі вміння зводяться воедино в вміння аналізувати текст оригіналу, виявляти стандартні і нестандартні перекладацькі проблеми і обирати способи їх вирішення, найбільш відповідні кожному конкретному акту перекладу.

Блок гностичних умінь характеризується вміннями, пов'язаними з процесом пошуку та знаходження, систематизації, узагальнення й накопичення нових знань як з іноземних мов, так і з проблем міжкультурних взаємодій, що мають для студентів особистісний смисл.

Провідними в даному блоці є наступні:

- сприймати й аналізувати феномени власної культури та ментальності;

- усвідомлювати цілі та завдання, пов'язані з оволодінням міжкультурним спілкуванням і співвідносити їх зі своєю професійною підготовкою;
- систематизувати та узагальнювати матеріал в країнознавчому, соціолінгвістичному, лінгвокультурологічному та соціокультурному аспектах;
- володіти вивченим матеріалом та співвідносити його з конкретною ситуацією і використовувати у професійній діяльності;
- усвідомлювати, що процеси міжкультурної взаємодії визначаються наступними групами взаємозалежних факторів: історичними, соціальними, культурними, психологічними, ситуативними, політичними, соціально-економічними;
- поповнювати, поглиблювати і вдосконалювати свої знання з проблем міжкультурного спілкування шляхом самоосвіти і творчо застосовувати їх на практиці.

Гностичні уміння міжкультурного спілкування стимулюють інтерес майбутніх перекладачів до вивчення власної історії, культури та мови, а також до вивчення культури і мови інших країн, сприяють усвідомленню потреби в досягненні компромісу та співпраці з представниками різних етносів.

До конструктивних умінь відносяться вміння відбору інформації (лінгвістичної та тематичної), композиційної побудови спілкування (монолог, діалог, полілог), а також усвідомлення своїх дій (вербального і невербального характеру), пов'язаних з конкретною ситуацією міжкультурного спілкування.

Конструктивний блок представлений наступними вміннями:

- усвідомлення своїх дій, пов'язаних з володінням уміннями спілкування в умовах реального життя;
- уміння висловлювати стилістично грамотно свої думки в усній та письмовій формі;
- формулювання коректних запитань за змістом під час бесід та переговорів.

Блок спеціальних умінь міжкультурного спілкування спрямований на подолання етноцентризму, при якому власна культура, цінності, звичаї, способи вирішення проблем розглядаються в якості універсальних, а інша культура, традиції та звичаї сприймаються неправильними.

Провідними в даному блоці є:

- уміння орієнтуватися в країнознавчих та культурних реаліях, які не зустрічаються в іншому вигляді у власній культурній спільності;
 - розпізнавати і приймати ті культурні навички, які обумовлюють поведінку партнера;
 - проводити порівняльний аналіз особливостей своєї і чужої культури;
 - адаптуватися до поведінки представників інших країн;
- розрізняти міжкультурні конфлікти і псевдоконфлікти.

Під рефлексивними вміннями міжкультурного спілкування прийнято розуміти усвідомлення діючим індивідом того, як він сприймається своїм партнером по міжкультурному спілкуванню.

Виділяючи дані вміння, ми спиралися на полікомпонентну структурно-функціональну модель рефлексії, запропоновану С. Неверкович [2].

Отже, необхідними вміннями міжкультурного спілкування для майбутніх перекладачів є наступні:

- уміння орієнтуватися в країнознавчих та культурних реаліях, які не зустрічаються або зустрічаються, але в іншому вигляді у власній культурній спільності;
- сприйняття і розуміння феномену власної та іншої культури;
- уміння проводити порівняльний аналіз особливостей своєї та іншої культури;
- уміння розпізнавати і приймати ті культурні навички, які обумовлюють поведінку іноземних партнерів.

Володіння зазначеними вміннями з представниками інших країн – це показник високого рівня професійного розвитку спеціаліста-перекладача, здатного грамотно і обґрунтовано приймати рішення, безпосередньо пов'язані з його функцією посередника в міжкультурному спілкуванні.

Проблема формування умінь міжкультурного спілкування у майбутніх перекладачів з нашої точки зору виокремлює основні методичні підходи до її розв'язання. На нашу думку, така сукупність містить у собі такі підходи, як: культурологічний, соціокультурний і контекстний. Саме їх необхідно застосовувати у процесі формування умінь міжкультурного спілкування у майбутніх перекладачів.

Культурологічний підхід досліджувався В.Біблером, І.Коном, С.Гессен та ін., орієнтує освітній процес на діалог з культурою людини. Цей підхід спрямовано на реалізацію культурного уявлення, формування студента як особистості, здатної усвідомити свою належність до певної культури, засвоєння цінності національної і світової культури, а також розуміння цінності та можливості іншої культури.

Культурологічний підхід у процесі формування умінь міжкультурного спілкування у майбутніх перекладачів пов'язаний з можливостями вивчення основ східної і західної типів культур, їх відмінностей, аспектів духовної і матеріальної культури суспільств, що вивчаються, їх історико-культурного розвитку і заглиблення у власну культуру. Завдяки цьому підходу розвиваються та удосконалюються механізми рефлексії, відчуття самоцінності.

Проаналізований нами підхід впливає на розвиток культури сприйняття сучасного багатомовного світу, систематизацію та інтерпретацію фактів культури, які протидіють культурній дискримінації; створює основу для самостійного вивчення світової культури і культури інших країн і народів, для оволодіння способами представлення рідної культури в інокультурному середовищі.

Соціокультурний підхід, розглянутий Е.Бистрай, В.Сафоновою, І.Халеевою, забезпечує можливість орієнтуватися в соціокультурних характеристиках людей, адаптуватися до іншого інокультурного середовища, проявляти повагу до традицій, ритуалів і стилю життя представників іншої культури.

Цей підхід, як показує дослідження В.Сафонової, Н.Формановської, сприяє соціокультурній самоосвіті; виходячи з потреб особистості, передбачає знайомство з соціокультурними аспектами комунікативної поведінки представників іншої культури, оволодіння основними соціокультурними нормами поведінки в умовах міжкультурного спілкування.

Контекстний підхід (О.Вербицький) розглядає процес навчання у контексті майбутньої професійної діяльності студентів. Цей підхід в системі вищої професійної освіти сприяє глибинній професійно-предметній і соціальній підготовці фахівців. Згідно концепції О.Вербицького, предметний і соціальний зміст майбутньої професійної діяльності моделюється в навчальному процесі всіма дидактичними засобами, формами, методами, серед яких одне з основних місць займають ігрові технології і, зокрема, ділові ігри [1, с. 82].

Ми вважаємо, що контекстний підхід у процесі формування умінь міжкультурного спілкування у майбутніх перекладачів дозволяє змодельювати типові ситуації майбутньої професійної діяльності в умовах інокультурного середовища, здобути знання і вміння, які будуть необхідні в практичній діяльності майбутнього фахівця. У даному випадку навчання іноземній мові має зв'язок із повсякденними реаліями життя.

Висновки... Вищезазначене дозволило нам зробити висновок, що проблематика міжнаціональних відносин розглядалась і істориками, і філософами, і економістами, а також висвітлюється у даний час в педагогічній науці, проте приділяється недостатня увага рідній культурі та її взаємозв'язку з іншомовною культурою в процесі формування умінь міжкультурного спілкування.

Аналіз іноземних програм культурної підготовки майбутніх перекладачів дозволяє стверджувати, що всі вони наполягають на необхідності опанування майбутніми перекладачами умінь міжкультурного спілкування як важливою складовою процесу їх фахової підготовки.

Подальші розвідки в цьому напрямку полягають у вивченні педагогічних умов, що сприяють формуванню умінь міжкультурного спілкування у майбутніх перекладачів.

Література

1. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход/ А.А. Вербицкий. – М. : Высш. шк., 1999. – 207 с.
2. Неверкович С.Д. Игровые методы подготовки кадров/ С.Д.Неверкович. - М. : Высш. шк., 1995. – 207 с.
3. Халеева И.И. Основы теории обучения пониманию иноязычной речи/ И.И. Халеева. – М. : Высш.шк., 1989. – 236 с.
4. Цветкова Т. К.Теоретические основы построения курса обучения английскому языку как языку межкультурного общения/ Т.К.Цветкова // Актуальные проблемы межкультурной коммуникации:Сб. науч. тр. – М., 1999. – Вып. №444. – 150 с.

Анотація

Стаття присвячена проблемі формування умінь міжкультурного спілкування у майбутніх перекладачів. На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури визначені уміння міжкультурного спілкування та даведено необхідність їх формування у процесі підготовки майбутніх перекладачів до професійної діяльності.

Аннотация

Статья посвящена проблеме формирования умений межкультурного общения у будущих переводчиков. На основании анализа психолого-педагогической литературы определены умения межкультурного общения и доказана необходимость их формирования в процессе подготовки будущих переводчиков к профессиональной деятельности.

Summary

The article is devoted to a problem of formation of cross-culture communication skills of future translators. On the basis of analysis of psychological pedagogical literature cross-culture communication skills are certain and the necessity of the formation of them in the process of future translators for professional activity.

Ключові слова: уміння міжкультурного спілкування, майбутні перекладачі, міжкультурне спілкування, навчальна діяльність.

Ключевые слова: умения межкультурного общения, будущие переводчики, межкультурное общение, обучающая деятельность.

Key words: cross-culture communication skills, future translators, cross-culture communication, pedagogical training.

Подано до редакції 14.10.2012.

УДК 378.015.31